

Asia: VN/27297/2023

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024-27

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleittain

Kiitämme mahdollisuudesta lausua hallituksen tasa-arvo-ohjelmasta 2024-2027. SOS-Lapsikylän, Opetushallituksen ja Nuorten Akatemian toteuttama Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio (ESR+) tukee tasa-arvo-ohjelman tavoitteita ja lausunnessamme tarkastelemme ohjelmaa ESR+ -hankekehittämisen näkökulmasta.

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio (ESR+) tukee Uudistuva ja osaava Suomi -ohjelman erityistavoitteen 4.3 hankkeita ja kohdentuu valtakunnalliseen teemaan Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittäminen ja hyvinvoinnin edistäminen kohti yhdenvertaisuutta. Teemaan kokonaisrahoitus vuosille 2021-2027 on yhteensä 23 miljoonaa euroa (STM 13 M € ja OKM 10 M €). Koordinaatiohanke ja erityistavoitteen 4.3 kehittämishankkeet edistävät toimillaan eurooppalaisen lapsitakuun toteutumista sekä kansallisen lapsistrategian ja muiden kansallisten lapsiin, nuoriin ja perheisiin kohdistuvien strategioiden tavoitteiden juurtumista. Koordinaation erityisenä vahvuutena on sen poikkihallinnollisuus, joka osaltaan edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden horisontaalisia tavoitteita palveluiden kehittämisessä.

1. Johdanto, yleiset huomiot

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 1. Johdanto, sekä muut yleiset huomiot

-

2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 2. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen koulutuksessa

Lainsäädännöllä ja opetussuunnitelmakirjauksilla on merkittävä rooli edistettäessä sukupuolten tasa-arvoa kasvatuksessa ja koulutuksessa. Tutkimusten perusteella tiedetään esimerkiksi, että maissa, joissa tasa-arvon edistämismääräyksiä ei ole kirjattu opetusta ohjaaviin asiakirjoihin, tehdään kasvatuksessa ja koulutuksessa myös vähemmän aktiivista tasa-arvotyötä (ks. Heikkilä, 2013).

Oppimistulosten vahvistamistyössä on perusteltua huomioida intersektionaalisesti ja laajasti kaikki ne tekijät, jotka vaikuttavat oppimistulosten laskemiseen. Oppimistulosten tarkastelun tulisi perustua laajalle ja ajantasaiselle tietopohjalle. Sukupuolten välisten erojen lisäksi olisi myös toimenpiteiden tasolla syytä huomioida sukupuolten sisäiset erot, esimerkiksi sosioekonomisen taustan vaikutus oppimiseen.

Kasvatus ja koulutus osana yhteiskuntaa ylläpitävät omalta osaltaan syrjiviä ja rasistisia rakenteita (Alemanji, 2021). Moniperustaisen syrjinnän huomioiminen koulutuksessa ja työelämässä on tärkeää. Moniperustaiseen syrjintään koulutuksessa tulisi puuttua kokonaisvaltaisesti oppilaitosten yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittämisen ja kaikkia aineita koskevan pedagogisen työn keinoin. Kasvatuksen ja koulutuksen monialaisen henkilökunnan osaaminen ja ammatillisuuden kehittäminen edellyttää tietoisuutta omista asenteista, arvoista ja uskomuksista sekä sisältöosaamista työtä määrittelevien asiakirjojen käsitteistä (ks. Gyekye & Lamminmäki-Vartia, 2017). Lisäksi kasvatuksessa ja koulutuksessa tulisi siirtyä kohti normikriittistä lähestymistapaa, jossa osataan tunnistaa yhteisöjen poissulkevat ja syrjivät rakenteet (Armila ym., 2018). Myös Valtioneuvoston toimienpideohjelma rasismien torjumiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi (ks. VN, 2024) kiinnittää kasvatuksen ja koulutuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyön tavoitteet yhteiskunnan eriarvoistavien rakenteiden purkamiseen ja hyvien väestösuhteiden vahvistamiseen. Esimerkiksi rasismien ja syrjinnän kokemusten tiedetään heikentävän lasten ja nuorten hyvinvointia sekä luottamusta yhteiskuntaan ja omiin mahdollisuuksiinsa.

Sukupuolten tasa-arvo on yksi tavoitteista, joita edistetään lasten, nuorten ja perheiden palveluita kehittävässä, Euroopan sosiaalirahaston (ESR+) Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 -ohjelmaan liittyvissä ESR+ 4.3 -kehittämishankkeissa. Tasa-arvo on hankkeissa joko pääasiallisena tai valtavirtaistettuna tavoitteena. Valtakunnallisia ja alueellisia kehittämishankkeita koordinoi ja tukee opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella toimiva Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio (ESR+, www.osallisuudenkoordinaatio.fi).

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio (ESR+) on koonnut kehittämistyön tueksi tietoa esimerkiksi kasvatuksen ja koulutuksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyöstä sekä niitä koskevasta tutkimuksesta. Tietoa työn tueksi -julkaisu ilmestyy syksyn 2024 aikana. Julkaisuun on aiempien pohjoismaisten ja kansallisten selvitysten pohjalta (mm. Alasaari & Sundell, 2021; Saarinen ym. 2021) koottu suosituksia koskien sukupuolten tasa-arvon edistämistä kasvatuksessa ja koulutuksessa. Niiden mukaan huomiota tulisi kiinnittää erityisesti:

- *konkreettisiin kirjauksiin tasa-arvon edistämistä ohjaavissa asiakirjoissa (esim. opetussuunnitelmat)

- *tasa-arvo- ja ihmisoikeuskasvatuksen resursointiin ja opetuskäytäntöjen uudistamiseen

riittävien resurssien varaamiseen tasa-arvotyön johtamiseen ja seurantaan

- *normi- ja sukupuolitietoisien toimintakulttuurin edistämiseen

- *lasten ja nuorten kutsumiseen mukaan kasvatuksen ja koulutuksen toiminnalliseen tasa-arvosuunnitteluun

- *kasvatuksen ja koulutuksen ammattilaisten kohtaamisen taitojen kehittämiseen
- *tasa-arvo- ja ihmisoikeuskasvatuksen liittämiseen osaksi ammattilaisten tutkinto- ja täydennyskoulutusta
- *ennaltaehkäisevään työhön esimerkiksi sukupuolistuneen väkivallan torjumiseksi
- *tasa-arvotyön jatkuvuuteen varhaiskasvatuksesta myöhemmille koulutusasteille.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelun kehittämisessä, tuessa ja seurannassa tulisi huomioida erityisesti yhteisöllisen, toiminnallisen suunnittelutyön merkitys. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelua tulisi toteuttaa yhteistyössä koko koulun tai varhaiskasvatusyksikön moniammatillisen henkilöstön, lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Erityisesti lasten ja nuorten osallistumisen mahdollistamiseen kaivataan vahvempaa osaamista. Huomiota tulisi kiinnittää myös muiden paikallisten toimijoiden, esimerkiksi kansalaisjärjestöjen rooliin.

Tasa-arvo-ohjelman toteutuksessa on hyvä huomioida Euroopan sosiaalirahaston (ESR+) Uudistuva ja osaava Suomi -ohjelma ja siihen liittyvät rahoitusmahdollisuudet. Esimerkiksi valtakunnallisessa teemassa ”Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittäminen ja hyvinvoinnin edistäminen kohti yhdenvertaisuutta” on myöntövaltuutta sekä sosiaali- ja terveysministeriöllä että opetus- ja kulttuuriministeriöllä. Tasa-arvo-ohjelman tavoitteiden huomioiminen rahoitushakujen painopisteissä lisäisi ohjelman painoarvoa ja vahvistaisi esimerkiksi kasvatuksen ja koulutuksen tasa-arvotyön resursointia.

3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 3. Tasa-arvon työelämässä ja työn ja perheen yhteensovittamisen tukeminen

-

4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 4. Sukupuolten tasa-arvoisen osallisuuden ja edustuksen lisääminen

Häirinnänvastaisia toimia on syytä suunnitella mahdollisimman laajassa kontekstissa ja

seksuaalista häirintää koskevissa toimenpiteissä on huomioitava häirinnän moninainen luonne. Lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa esimerkiksi verkkoväkivallan suhteen. Lasten ja nuorten yhdenvertaisen digiosaamisen ja -turvallisuuden huomioiminen ja kehittäminen ovat tärkeä osa seksuaalisen häirinnän vastaisia monialaisia toimia.

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio (ESR+, www.osallisuudenkoordinaatio.fi) tukee ESR+ 4.3 -kehittämishankkeita osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämässä sekä niihin liittyvän seurannan ja arvioinnin kehittämisessä. Tavoitteena on juurruttaa

yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon näkökulmia palveluiden rakenteisiin esimerkiksi lasten ja nuorten harrastustoiminnassa. Harrastuksen järjestäjiä tulee tukea lasten ja nuorten osallisuuden sekä sukupuolten tasa-arvon vahvistamisessa. On myös varmistettava, riittääkö harrastustoimintaa järjestävillä järjestöillä resurssit hallinnollista työtä lisäävien tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimiseen vai onko muita vaikuttavampia keinoja edistää järjestöjen osaamista.

Poikiin ja miehiin kohdistuvista tasa-arvo-ongelmista puhuttaessa on olennaista huomioida intersektionaalinen näkökulma, esimerkiksi sosioekonomisen taustan vaikutus hyvinvointiin. Tämä toteutuu monipuolisesti luvun toimenpiteitä taustoittavassa osiossa.

5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 5. Naisiin kohdistuva-, lähisuhde sekä muu väkivalta

Intersektionaalisen näkökulman huomioiminen on tärkeää myös sukupuolistuneen väkivallan kohdalla. Uhrien palveluiden yhdenvertaisten rakenteiden varmistaminen on tärkeää, jotta palveluita on saatavilla kaikille ryhmille eri puolilla Suomea. Lapsen oikeuksista on huolehdittava ja niiden toteutumista on arvioitava ja tuettava myös aikuisille suunnatuissa palveluissa. Uhrien tukipalveluiden kehittämisessä tulisi huomioida perheiden tuen tarve kokonaisvaltaisesti ja oikea-aikaisesti.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa koskevan tietoisuuden lisääminen on tärkeää ja työtä tulisi tehdä niin nuorten, perheiden, yhteisöjen kuin viranomaistenkin parissa. Tietoisuuden lisäämisessä tulisi myös huomioida intersektionaalinen näkökulma sekä tyttöjen ja naisten lisäksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuva kunniaan liittyvä väkivalta. Kunniaan liittyvän väkivallan ilmiön käsittelemisessä tulisi hyödyntää järjestöjen osaamista ja ymmärrystä muun muassa poikien ja miesten roolista ja merkityksestä osana ilmiön ratkaisuja.

Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaation (ESR+, www.osallisuudenkoordinaatio.fi) tukemat ESR+ 4.3 -kehittämishankkeet liittyvät esimerkiksi seurusteluväkivaltaa kokeneiden ja sitä tehneiden palveluiden kehittämiseen yhteistyössä kansalaisjärjestöjen sekä opetuksen järjestäjien kanssa. Hankkeen tulokset voivat osaltaan kehittää väkivallanvastaisen työn rakenteita.

Ministeriöillä on mahdollisuus tuoda sukupuolistuneeseen väkivaltaan liittyviä teemoja ja koulutustarpeita esiin esimerkiksi valtakunnallisen, STM:n ja OKM:n alaisen ESR+-teeman ”Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittäminen ja hyvinvoinnin edistäminen kohti yhdenvertaisuutta” tulevilla rahoituskierröksillä.

6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 6. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Ohjelmaluonnoksessa mainitulla Pohjoismaiden ministerineuvoston vuoden 2025 puheenjohtajuuskaudella tasa-arvo- ja HLBTI -sektorin ohjelmassa olisi tilaisuus tuoda esiin Suomessa tehtävää kehittämistyötä esimerkiksi sukupuolistuneen väkivallan torjumiseksi. Työtä tehdään esimerkiksi seurusteluväkivallan ehkäisemiseen tähtäävässä ESR+ 4.3 -kehittämishankkeessa.

Eurooppalaisen lapsitakuun tarkoituksena on tukea erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja heidän perheitään. Suomessa eurooppalaista lapsitakuuta toteutetaan osana kansallista lapsistrategiaa. Myös Euroopan sosiaalirahaston (ESR+) valtakunnallista teemaa ”Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittäminen ja hyvinvoinnin edistäminen kohti yhdenvertaisuutta” toteuttavat hankkeet ovat osa eurooppalaisen lapsitakuun toimeenpanoa.

7. Institutionaaliset rakenteet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alle kappaleesta 7. Institutionaaliset rakenteet

EU:n Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 -rakennerahasto-ohjelmaa käsittelevässä kohdassa olisi johdonmukaista mainita molemmat osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämistä tukevat koordinaatiohankkeet (<https://rakennerahastot.fi/valtakunnalliset/osallisuus/osallisuuden-sukupuolten-tasa-arvon-ja-yhdenvertaisuuden-tuki-ja-koordinaatio-euroopan-sosiaalirahastotyossa-2021-2027>), jotta varmistetaan myös lapsiin, nuoriin ja perheisiin liittyvien tasa-arvotavoitteiden edistäminen. Hankkeiden tasa-arvotavoitteita tukevat Yhdenvertaisen osallisuuden koordinaatio (ESR+) sekä Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio (ESR+), jotka tekevät keskenään tiivistä yhteistyötä. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio tukee erityisesti hankkeita, joissa sukupuolten tasa-arvoa edistetään lasten, nuorten ja perheiden palveluissa.

Perus- ja ihmisoikeusohjelman valmistelussa tulee huomioida sukupuolen moninaisuus sekä lasten ja nuorten näkökulma. Sukupuolivaikutusten arviointi, seuranta ja raportointi tulee toteuttaa osana ministeriöiden keskeisten hankkeiden ja uudistusten rakenteita. Tietopohjan kehittäminen ja sen resursointi parantaa tasa-arvotyön tavoitteiden asettamista, seurantaa ja arviointia. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio (ESR+) pitää tärkeänä ministeriöiden työntekijöiden ja johdon mahdollisuutta kouluttautua ja kehittää tasa-arvotyön osaamistaan.

Weckström Elina
SOS-lapsikylä - Lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden koordinaatio
(ESR+)